

CONSTANTIN LUCACIU - LUPTĂTOR ACTIV PENTRU UNITATEA ROMÂNILOR

Printre cei mai înflăcărați luptători împotriva tendințelor de deznaționalizare a românilor din Transilvania, pentru drepturile lor politice, școlare și culturale se numără și preotul Constantin Lucaciu. Acesta a participat activ la desfășurarea activității "Astrei" în nord-vestul țării, a fost membru al P.N.R. și a fost ales membru în conducerea "clubului alegătorilor" din comitatul Sătmar, închinându-și viața ideii de unitate politico-statală, idee ce a constituit pentru poporul român, în toată perioada epocii moderne, una dintre preocupările principale ale intelectualității române.

Cu toate că a exercitat o bogată activitate pusă în slujba poporului român, istoricii nu au găsit încă răgazul de a dedica o monografie celui ce a fost marele patriot Constantin Lucaciu. Tocmai faptul că se cunosc foarte puține lucruri referitoare la activitatea acestui fiu al Sătmarului, despre care o mare parte a opiniei publice nici nu a auzit, lipsa unei monografii dedicate acestei personalități, ne-a determinat să întocmim lucrarea de față.

Constantin Lucaciu a trăit în perioada anilor 1860-1920, provenind dintr-o familie de iobagi. Bunicul său "Văsălică a Lucoaiei" era iobag pe moșia contelui Karoly din Iojib, județul Satu Mare. La recensământul populației, acest Vasile Luca a fost înscris Lukacs Laszlo, de unde numele de Lukacs scris apoi Lucaciu. Văsălică a Lucoaiei din Iojib era tatăl lui Mihai Lucaciu, născut la 1821, care a fost numit învățător la Racova, județul Satu Mare. Mai târziu este transferat la Școala confesională română din comuna Apa, pentru ca în anul 1858 să fie dus la Școala primară greco-catolică din Baia Mare, unde va rămâne până la sfârșitul vieții. Constantin Lucaciu, fiu al lui Mihai Lucaciu, a avut cinci frați: Alexandru, ofițer; Vasile, preot și profesor; Marta; Elena și Petre, inginer. El și-a definitivat studiile la Oradea și Gherla, manifestându-se ca un intransigent și consecvent luptător pentru drepturile politice și naționale ale românilor transilvăneni.

Constantin Lucaciu a activat ca preot greco-catolic în localitatea Iojib, județul Satu Mare. În calitate de preot, participă, împreună cu un grup de sătmăreni, cu mare bucurie, pe data de 20 septembrie 1892 la marea adunare convocată la Șișești. La adunare Constantin Lucaciu a citit scrisoarea adoptată de adunare și adresată Papei de la Roma în legătură cu suspendarea fratelui său, memorandistul Vasile Lucaciu : "am citit adresa adunaților, făcută către supremul cap al bisericii noastre în cauza suspendării parohului din Șișești și frate al meu iubit...", afirma aceasta¹. Preotul Constantin Lucaciu a predicat după săvârșirea sfintei liturghii, a vorbit despre importanța sărbătorii pe care o celebrau, precizând episcopiei din Gherla următoarele: "Sub această vorbire, fără să mi se impute spusele, pot zice, că mulțimea de asistenți a ascultat cu încordată atențiune, și am văzut șiroaie de lacrimi curgând pe fețele tuturor ascultătorilor și am auzit suspinuri grele ieșite din fundul inimilor"². Mai târziu Constantin Lucaciu va îndeplini funcția de preot în Craidorolți, județul Satu Mare, continuându-și activitatea pe tărâmul luptei naționale.

Constantin Lucaciu a luptat pentru drepturile românilor transilvăneni nu numai prin activitatea sa preoțească ci și prin aceea de dascăl. El a îndeplinit funcția de președinte al "Reuniunii învățătorilor români din comitatele Satu Mare și Ugocea". În calitate de președinte al reuniunii, participă la ședința Comitetului Central ținută la Seini la 23 iunie 1910. La această ședință se face apel la o cât mai numeroasă participare a onoraților "membri onorari, fondatori și ordinari ai Reuniunii învățătorilor greco-catolici din comitatele Sătmar și Ugocea aparținători diecezei Gherlei, precum, și sprijinatorii instrucțiunii populare..."³ la cea de-a XIII-a adunare generală ordinară, care urma să se țină la 4 august în școala din Negrești, județul Satu Mare. Un an mai târziu, pe 22 iunie 1911 la Seini are loc Convocatorul celei de-a XIV-a adunări generale ordinare a Reuniunii învățătorilor greco-catolici din comitatele Sătmar și Ugocea

¹ Viorel Ciubotă, *Aspecte ale mișcării memorandiste din județul Satu Mare, în StComSatu Mare, 1980, vol.IV.*

² *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea statului național unitar român, Documente 1848-1918, București, 1989, p.249.*

³ *Ibidem, p.358.*

ce urma a se ține la 10 august 1911 la Seini⁴.

Constantin Lucaciu are numeroase neplăceri ca urmare a faptului că predă religia în limba română, atât copiilor români cât și maghiari, deși acest lucru este interzis. De asemenea, el cutează să facă însemnări în jurnalul școlar în limba română, ceea ce vine în contradicție cu paragrafele 25-27 ale articolului 271 din anul 1907. Așa se explică scrisoarea inspectorului școlar regal Bodnar György din Satu Mare, către episcopul diecezei greco-catolice de Oradea, în care cere: "să se ia măsuri împotriva preotului Constantin Lucaciu din Craidorolț, de a nu mai preda pe viitor în limba română și a nu mai face notări în jurnalul școlar în altă limbă decât maghiara"⁵. Începând cu al doilea deceniu al secolului al XX-lea, nedreptățile la adresa românilor și a școlilor românești se fac din ce în ce mai des simțite. Aceste nedreptăți se abat îndeosebi asupra liderilor mișcării naționale. În aprilie 13, anul 1913, episcopia din Gherla trimite o scrisoare preotului Constantin Lucaciu în care: "i se atrage din nou atenția de a nu folosi limba română în școala de stat din Craidorolț deoarece contravine legislației școlare maghiare"⁶.

Constantin Lucaciu s-a dovedit a fi un participant activ la desfășurarea activității Astrei, organizație cu caracter cultural. Din raportul privind activitatea despărțământului Sătmar-Ugocea al "Astrei" pe anul 1899, din 9 ianuarie 1990, reiese că despărțământul Sătmarului a intrat în cel de-al doilea an al existenței sale, că despărțământul se extinde peste trei comitate și "singura inteligență o formează preoțimea rurală"⁷. În 11 august 1907, la Mocira, are loc "Protocolul adunării generale a despărțământului Sătmar-Ugocea al Astrei". Ședința a fost deschisă de către directorul despărțământului, Gheorghe Șuța. La adunare participă și Constantin Lucaciu în calitate de președinte al "Reuniunii învățătorilor români greco-catolici din comitatul Sătmar"⁸. Constantin Lucaciu își continuă activitatea în cadrul "Astrei" și în anii următori. Astfel, în septembrie 1912 primește o scrisoare din partea lui Gheorghe Șuța prin care acesta îi solicită "participarea la conferința despărțământului Sătmar-Ugocea al <<Astrei>> din 9 octombrie și întocmirea unui proiect privind constituirea a trei despărțăminte noi în locul celui vechi"⁹.

Preotul Constantin Lucaciu se va afla printre cei 300 de intelectuali care s-au deplasat la Viena pentru a înainta împăratului memorandumul românilor. Deși nu a adus un rezultat imediat, memorandumul din 1892 a avut totuși marele merit "de a fi mobilizat, pentru protest(...) împotriva unei nedreptăți multiseculare"¹⁰. "Cu toate că pe meleagurile sătmărene mișcarea memorandistă a avut o puternică aderență în rândul maselor populare românești, până acum nu a constituit obiectul unui studiu separat"¹¹. Dintre fruntașii mișcării naționale românești sătmărene îi amintim alături de Constantin Lucaciu pe Vasile Lucaciu, Gavril Lazăr de Purcareți, Vasile Pățcașiu.

Deosebit de importantă este prezența domnului Constantin Lucaciu în cadrul activității P.N.R., activitate care se îmbină cu mișcarea memorandistă. "În preajma importantei Conferințe Naționale a Partidului Național Român din 20-21 ianuarie 1892, a fost convocată la Seini, la 14 ianuarie 1892, o conferință a celor cinci cercuri electorale din Comitatul Satu Mare, avînd pe ordinea de zi: alegerea delegaților la conferința generală de la Sibiu, și constituirea clubului electoral național din acest comitat"¹². Constantin Lucaciu a fost desemnat ca delegat pentru Conferința de la Sibiu din 20-21 ianuarie 1892. La conferința de la Sibiu, delegații sătmăreni "îndeplinind mandatul alegătorilor, s-au numărat printre susținătorii înaintării fără întârzie a Memorandumului la Curtea de la Viena"¹³. După înaintarea

⁴ *Ibidem*, p.359, inv. nr.20162.

⁵ *Ibidem*, p.365, inv.nr. 20200, copie. f.1.

⁶ *Ibidem*, p.400, inv.nr. 29187, orig., f.1.

⁷ *Ibidem*, p.304, Dosar1/1900, orig., f.2-3.

⁸ *Ibidem*, p.331, Dosar178/1907, orig., f.2-3.

⁹ *Ibidem*, p.384, inv.nr. 20173, orig., f.1.

¹⁰ I. Moga, *Scrisori istorice 1926-1946*, Cluj, 1973, p.283-284.

¹¹ Date despre mișcarea memorandistă din județul Satu Mare găsim în: I. Georgescu, *Dr.Ion Rațiu 1828-1902*, 1928; Idem, *George Pop de Băsești*, Oradea, 1935; I. Ardeleanu sr., *Istoria învățământului românesc din Sălaj*, Zalău, 1938; St. Pascu, *Din răsunetul procesului memorandist în masele populare*, în *Transilvania*, an 75,1944, nr.8-9, p.685-705; V. Achim, A. Socolan, *Dr. Vasile Lucaciu, luptător pentru drepturile românilor și unirea Transilvaniei cu România*, Baia Mare, 1968.

¹² Viorel Ciubotă, *op. cit.*, Convocare pentru Conferința electorală din 5 ianuarie 1892, inv. nr.12191.

¹³ *Ibidem*.

memorandumului începe "vânarea" delegaților de la Viena. Populația județului Satu Mare susține cauza memorandumului solidarizându-se cu conducătorii lor. Constantin Lucaciu își continuă activitatea din cadrul P.N.R. și la 20 iulie 1893 îl înștiințează pe protopopul Seiniului, Iosif Pop Lemeni despre "plecarea sa din parohie pentru a lua parte la Conferința delegaților alegătorilor români din Transilvania, ce urma a se ține la Sibiu, în data de 23 iulie 1893"¹⁴. Un an mai târziu, la 26 noiembrie 1894, Constantin Lucaciu îl înștiințează pe aceleași Iosif Pop Lemeni, că în zilele de 27-29 noiembrie va lipsi din Iojib" fiind plecat la Sibiu, pentru a lua parte la conferința generală a alegătorilor români din Transilvania și Ungaria"¹⁵.

În anul 1894 are loc la Cluj procesul numit "Procesul memorandiștilor". Demnitatea, hotărârea și dârzenia cu care românii și-au apărat drepturile la acest proces au făcut ca procesul să se transforme într-o tribună de demascare a regimului de cruntă exploatare. Cu cauza memorandiștilor exploatați, care era cauza poporului român, s-a solidarizat nu numai opinia publică din România ci și cea din întreaga Europă. Neținând seama de interesele aristocrației dominante și a nobilimii maghiare, tribunalul din Cluj i-a condamnat la ani grei de închisoare. Datorită protestelor venite din partea opiniei publice din România, datorită intervenției unor mari personalități, memorandiștii au fost eliberați în anul 1895, constituind o victorie a luptei românilor pentru libertate și unitate națională.

Constantin Lucaciu continuă să lupte în cadrul P.N.R. pentru idealurile românilor și după anul 1895. Prin toate aceste acțiuni, prin întreaga activitate desfășurată și-a adus pe deplin contribuția la desăvârșirea visului secular al tuturor românilor, Unirea de la 1 Decembrie 1918. În anul 1914 a trecut Carpații în România împreună cu fratele său Vasile Lucaciu iar "mai târziu în 1917 pleacă în S.U.A., unde, alături de fratele său, dr. Vasile Lucaciu, luptă pentru cauza înfăptuirii României Mari".

Pentru meritele sale în lupta națională a fost ales în Marele Sfat Național Român, apoi, în 1919, deputat în parlamentul din București. Cu toate că despre acest mare luptător pentru drepturile românilor transilvăneni s-a scris relativ puțin, personalitatea sa fiind mereu în umbra fratelui său, Vasile Constantin Lucaciu rămâne una din marile figuri ale istoriei noastre moderne. Considerăm absolut necesară elaborarea unei monografii dedicate acestui brav român, fiu al Sătmăruului și o cercetare mai amănunțită a luptei românilor din județul Satu Mare împotriva tendințelor de deznaționalizare ale Regatului maghiar și a importanței pe care au "avut-o" românii sătmăreni în realizarea actului de la 1 Decembrie 1918.

VASILE HENDEA
Universitatea Oradea

¹⁴ *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea statului național unitar român, Documente 1848-1918, București, 1989, p.2668, inv. nr.12214, orig., f.1.*

¹⁵ *Ibidem, p.280, inv. nr.12207, f.1.*